

Augustin om statsidealet – gudsstaten og den jordiske stat

5 *Augustin (354-430) hører til oldkirkens betydeligste teologer. I sit værk 'Om Guds stad' (De civitate Dei) forfattet mellem 413 og 427 gjorde Augustin sig bl.a. en række statsteoretiske tanker i lyset af den kristne lære, som han opfattede den.*

10 Da romerske samfund blev altså "lidt efter lidt forandret fra strålende skønhed og ynde til det sletteste og fordærveligste."¹ (Og det er jeg ikke den første, der siger, det har romernes forfattere, af hvem vi for betaling har lært det, selv sagt lang tid før Kristi komme). Det var før Kristi ankomst og efter Karthagos ødelæggelse, at "forfædrenes moral ikke som førhen skred lidt efter lidt, men styrtede ned som en bjergstrøm, i den grad blev ungdommen fordærvet af luksus og havesyge." [...] Alligevel giver de² ikke deres egne guder skylden for, at landet blev skammeligt fordærvet ved luksus og havesyge og ved vild og slet moral før Kristi komme, og de bebrejder den kristne religion modgangen, hvor vedholdende deres hovmod og lyster dengang end var. [...]

15 Hvis alle ikke blot hørte, men tog vare på den kristne tros forskrifter for en retfærdig og god moral: da ville riget både være en pryde blandt landene her på jorden ved sin lykke og bestige det evige livs top for at herske i saligheden. Men eftersom én kun hører det, en anden foragter det, og mange er mere venligt stemt overfor lidet smigrende laster end over for dydernes gavnlige strenghed, derfor er det Kristi tjenere befalet, hvad enten de er konger eller fyrster eller dommere eller soldater eller provinsbeboere eller rige eller fattige eller fri eller slaver af begge

20 Køn, om det er nødvendigt, også at underordne sig under den sletteste og mest ryggesløse stat og netop ved en sådan udholdenhed berede sig en herlig plads i englens højhellige og ophøjede senat og i den himmelske republik, hvor Guds vilje er lov. [...]

25 Når den sande Gud bliver dyrket, og han tjenes med sande ofre og gode sæder, så er det gavnligt, at de gode hersker vidt og bredt, og at deres herredømme varer længe. Og dette er ikke så meget til gavn for dem selv som for dem, de hersker over. Thi hvad dem selv angår, så er deres fromhed og retskaffenhed, der er Guds store gaver, tilstrækkeligt for dem til at have den sande lykke – for livet her på jorden og siden hen for det evige. På denne jord lader Gud således ikke

30 så meget de gode herske, for at det skal være dem selv som menneskeheden til bedste; men når de onde hersker, så skader de mere sig selv, fordi de ødelægger deres sjæle, idet de kan give deres forbrydelser frie tøjler; men de, der er dem undergivet og må tjene dem, tager kun skade, hvis de selv er uretfærdige. Thi det onde, der påføres de retfærdige af uretfærdige herrer, er ikke en straf for forbrydelse, men en prøve for deres sædelige kraft. Derfor er den gode fri,

35 selvom han er slave, mens den onde er slave, selv om han har magten, og slave ikke blot under ét menneske, men hvad værre er, under så mange herrer, som han har laster. [...]

Hvis retfærdigheden fjernes, hvad er et rige da andet end en stor røverbande? For hvad er røverbander, om ikke netop små riger? En røverbande er jo også en skare mennesker, der styres ved, at en anfører har kommandoen. Medlemmerne er knyttet sammen som et samfund, byttet deles efter en indgået overenskomst. Hvis røverbanden nu får tilslutning af alskens udskud og derved vokser i den grad, at den kommer i besiddelse af faste tilholdssteder, grund-

¹ Augustin citerer her den romerske forfatter Sallust (86-34 f.Kr.)

² De: de hedenske romere

lægger videre støttepunkter, indtager byer, undertvinger hele folk, så antager den øjensynlig navn af "rige", hvad den nu åbenlyst kan gøre, ikke fordi den har opgivet sin begærlighed, men fordi den ikke længere behøver at frygte for straf. Træffende og sandt svarede nemlig en fangen sørøver Alexander den Store på denne måde. Thi da denne konge havde spurgt manden, hvor det dog kunne falde ham ind at gøre havet så usikkert, svarede han med frimodig trods: "Hvorledes kan du gøre hele verden usikker? Men fordi jeg gør det med et lille fartøj, kaldes jeg røver; fordi du gør det med en stor flåde, kaldes du feltherre." [...]

Vi kalder derimod de kristne kejsere lykkelige, hvis de regerer retfærdigt, hvis de ikke bliver oplæst, når mennesker løfter dem til skyerne og servilt bøjer sig i støvet for dem, men husker på, at de er mennesker; hvis de stiller deres magt til rådighed for Guds majestæt til at udbrede dyrkelsen af ham så vidt som muligt; hvis de frygter, elsker og ærer Gud; hvis de mest elsker det rige, hvor de uden frygt kan dele magten med andre; hvis de er sene til at straffe, hurtige til at tilgive; hvis de anvender straf, fordi den er nødvendig for at regere og beskytte staten, ikke for at mætte et bittert personligt had; hvis de skænker tilgivelse i håb om forbedring, ikke for at uretfærdigheden kan være ustraffet; hvis de opvejer de strenge afgørelser, de ofte tvinges til at træffe, med barmhjertig mildhed og rundhåndede velgerninger; hvis de er så meget desto mere mådeholdne i deres pragtudfoldelse, jo mere ubegrænset den kunne være; hvis de hellere vil herske over deres slette tilbøjeligheder end over alle mulige folk; og hvis de gør alt dette, ikke af brændende lyst til tom ære, men af kærlighed til den evige lyksalighed; hvis de ikke forsømmer at frembære deres ydmyghed, medlidenhed og bøn som et offer til den sande Gud for deres synder. Sådanne kristne herskere, siger vi, er allerede nu lykkelige i håbet, men senere skal de være det fuldt ud, når det, som vi forventer, er kommet til os. [...]

To former for kærlighed har altså skabt to stater: Den jordiske på en egenkærlighed, der er steget til foragt for Gud, gudsstaten på en kærlighed til Gud, der går så vidt, at man foragter sig selv. Således roser den første sig af sig selv, den anden af Gud. Thi den første søger ære af mennesker, men for den anden er Gud, der vidner i samvittigheden, den største ære. Ærekær løfter den første sit hoved; den anden siger til sin Gud: "Du er min ære, og den der løfter mit hoved."³ I den jordiske stat hersker magtbegæret, dels over dens fyrster, dels over de folk, som den undertvinger, i gudsstaten tjener man hinanden i kærlighed, de foresatte ved at drage omsorg for de andre, de undergivne ved at adlyde. Den første elsker sin egen styrke hos sine mægtige; den andet siger til Gud: "Jeg vil elske dig, Herre, min styrke."⁴ Derfor tragtede vismændene i den første stat, i et liv, der var rent menneskeligt bestemt, efter enten deres legemes eller deres sjæls eller begges velbehag; eller de, som kunne kende Gud, "ærede eller takkede ham ikke som Gud, men de henfaldt til tomme spekulationer, og deres uforstandige hjerte blev formørket; mens de påstod, at de var vise" (det vil sige: idet de forherligede sig selv over deres visdom), "blev de dårer, og de ombyttede den uforgængelige Guds herlighed med et billede, der lignede et forgængeligt menneske, fugle, firføddede dyr og slanger" (thi i tilbedelsen af denne slags billeder enten førte eller fulgte de folkemasserne), "og de ærede og dyrkede skabningen fremfor Skaberen, han som er højlovet i evighed."⁵ I den anden stat er den eneste menneskelige visdom derimod den fromhed, hvormed man dyrker den sande Gud på rette vis, i forventning om

³ Ps. 3,4

⁴ Ps. 17,2

⁵ Rom. 1,21-25

den belønning, i et helligt samfund ikke blot af mennesker men også af engle, ”at Gud må være alt i alle.” [...]

5 Menneskeslægten deler vi i to arter: den ene består af dem, som lever efter menneskenaturen, den anden af dem, der lever i overensstemmelse med Gud; vi kalder dem også billedligt to riger, det vil sige: to menneskesamfund, hvoraf det ene er forudbestemt til at herske sammen med Gud i evigheden, det andet til at lide evig straf tillige med Djævelen. [...]

10 Det er det karakteristiske for den jordiske stat, at den dyrker Gud eller guderne for ved deres hjælp at herske, hvad enten det nu sker gennem sejre eller under almindelige fredelige forhold, ikke for kærligt at drage omsorg [for de undergivne], men ledet af magtbegær. De gode betjener sig nemlig af denne verden for at nyde glæden i Gud, mens omvendt de onde vil betjene sig af Gud for at nyde verden — det vil sige dem, der i det mindste tror, at Gud er til, og at han bekymrer sig om de menneskelige anliggender, thi langt værre er de, der ikke engang tror det.

15

De civitate Dei 2.19; 4.3-4; 5.24; 14.28; 15.1; 15.7: Overs. H. Haar: *Kirkehistoriske læsestykker*, 2. udg., Kbh. (1921) s. 57-60; B. D. Larsen: *Augustin – Om Guds stad*, Århus (2002) s. 199, 251, 311, 610f., 622; E. Petersen i L. Grane: *Kirken i historien. De første otte århundreder*, Kbh. (1973) s.184f.; S. Aa. Bay o.a.: *Den romersk-katolske kirke. Historie og lære*, Kbh. (1971) s. 101